

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН НА
АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“
ОБЩИНИ НА ПРИЦЕЛ - 2019

През последните години гражданското наблюдение на изборния процес се превърна в един от факторите за разкриване и възпрепятстване на изборни нарушения и злоупотреба с изборните права на българските граждани.

От началото на септември до провеждането на изборите за местна власт на 27 октомври 2019 година Асоциация „Прозрачност без граници“ отново извършва мониторинг на изборния процес, който е фокусиран върху:

- **дейността на институциите**, свързана с подготовка и провеждането на местните избори и националния референдум;
 - **предизборната кампания** на регистрираните партии, коалиции от партии и инициативни комитети, издигнали кандидати за кметове и общински съветници;
 - **протичането на изборния ден** – 27 октомври 2019 година.
- Наблюдението на българското представителство на Transparency International е насочено приоритетно в две проблемни области:
- **финансиране на предизборните кампании на участниците;**
 - **демократични стандарти в изборния процес.**

ТЕМА НА БРОЯ:

**МЕСТНИ ИЗБОРИ – 2019:
КАКВИ СА МАЩАБИТЕ НА
ИЗБОРНИЯ ТУРИЗЪМ?**



**I. ОТНОВО ИЗБОРЕН ТУРИЗЪМ:
ИМА ЛИ РАЗЛИКИ МЕЖДУ МЕСТНИ
ИЗБОРИ – 2019 И МЕСТНИ ИЗБОРИ – 2015?**

В навечерието на местните избори в България една от темите, които неизменно стават част от предизборните дискусии, е така нареченият „изборен туризъм“.

Преди местните избори, проведени през 2015 г, Асоциация „Прозрачност без граници“ извърши изследване на мащаба на проблема, което беше публикувано в бюлетина „Общини под прицел - 2015“. Тогава, по реда на Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ) от служба „ГРАО“ на МРРБ, бяха поискани официалните данни относно промените в адресните регистрации по настоящ и постоянен адрес в периода 2014 – 2015 г.

МОНИТОРИНГ НА МЕСТНИ ИЗБОРИ – 2019

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН НА АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“ **ОБЩИНИ НА ПРИЦЕЛ - 2019**

Проучването през 2015 г. показва, че изборният туризъм е реален проблем, който дава негативно отражение върху изборния процес. Това важи с особена сила за изборите в малки населени места, в които дори няколко десетки гласа могат да преобърнат изборния резултат.

Данните от сравнителния анализ на промените в адресните регистрации по настоящ адрес между два сравними периода (януари – май 2014 г., когато не предстоят местни избори, и съответно януари – май 2015 г., шест месеца преди провеждането на местните избори) показват, че в 108 общини има повече от 2 пъти повишение на регистрациите по настоящ адрес.

Фиг. 1. Местни избори – 2015 г.: десетте общини с най-съществени промени в броя на адресните регистрации по настоящ адрес спрямо постоянно население

Област	Община
Кюстендил	Трекляно
Видин	Грамада
Софийска	Горна Малина
Перник	Ковачевци
Видин	Макреш
Кюстендил	Бобошево
Хасково	Тополовград
Враца	Криводол
Хасково	Харманли
Хасково	Минерални бани

В тази връзка е важно да се отбележи, че значителна част от промените в адресните регистрации по настоящ адрес през 2015 г. не могат да бъдат обяснени по друг начин (например значително нарастване на населението по постоянен адрес, което е показател за трайно заселване в рамките на просперираща община или населено място), освен с умишлени опити за влияние върху изборните резултати.

КАКВИ СА МАЩАБИТЕ НА ИЗБОРНИЯ ТУРИЗЪМ ПРЕЗ 2019 г.?

Изследването на Асоциация „Прозрачност без граници“ през 2019 г. има за цел:

- да установи дали е преодолян проблемът с изборния туризъм;
- да сигнализира за наличието на риск от въздействие върху изборните резултати в общини, в които има необяснима промяна в броя на новорегистрираните жители по настоящ адрес.

То се основава на публично достъпните данни от официалния уебсайт на ГРАО и анализира тенденциите в промените на адресните регистрации по настоящ и постоянен адрес, като използва за сравнителен анализ данни от периода януари 2018 – юни 2019 г.

За извършването на оценка на потенциален риск в някои общини са използвани също така и публикации от медиен мониторинг, който е послужил като източник на информация относно специфичния местен контекст и причините за атрактивността на някои населени места.

Фиг. 2. Местни избори – 2019 г.: общини с най-съществени промени в броя на адресните регистрации по настоящ адрес спрямо постоянно население

Област	Община – 2019	НОВИ ЖИТЕЛИ ПО НАСТОЯЩ АДРЕС (% от населението)
Благоевград	Кресна	9,48%
Кюстендил	Трекляно	8,42%
Кърджали	Джебел	5,98%
Хасково	Минерални бани	5,64%
Видин	Грамада	5,77%
Кърджали	Ардино	3,10 %
Монтана	Георги Дамяново	2,30%
Кърджали	Кирково	2,26%
Монтана	Якимово	2,10%
Кюстендил	Бобошево	2,05%
Бургас	Приморско	1,47%

МОНИТОРИНГ НА МЕСТНИ ИЗБОРИ – 2019

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН НА АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“ **ОБЩИНИ НА ПРИЦЕЛ - 2019**

ТОП 30 НА ОБЩИНИТЕ С НАЙ-СЪЩЕСТВЕНИ ПРОМЕНИ ПРЕЗ 2019 Г.

Фиг. 2. Сравнителни данни за промени по постоянен/настоящ адрес (януари 2018 - юни 2019 г.)

Община	ПА* - юни 2018	ПА* – ян. 2019	ПА* - юни 2019	НА** – ян. 2019	НА** - юни 2019	БРОЙ новорегистрирани жители по НА към юни 2019 г. спрямо жители по НА към януари 2019 г. (за ПОСЛЕДНИТЕ 6 месеца)	Новорегистрирани жители по НА към юни 2019 г. спрямо жители по НА към януари 2019 г. (в ПРОЦЕНТИ)
КРЕСНА	5410	5358	5330	5462	5980	518	9,48%
ПРИМОРСКО	6419	6401	6387	7016	7119	103	1,47%
ГРАМАДА	1630	1603	1599	1925	2036	111	5,77%
ДИМОВО	6139	6069	6023	6420	6441	21	0,33%
КРИВОДОЛ	8439	8366	8338	9717	9811	94	0,97%
БАЛЧИК	21868	21848	21805	21712	21785	73	0,34%
ДОБРИЧКА	26034	26120	26175	22879	23163	284	1,24%
ТЕРВЕЛ	28242	28296	28298	17324	17408	84	0,48%
АРДИНО	31588	31825	32034	14224	14665	441	3,10%
ДЖЕБЕЛ	29973	30381	30638	9193	9743	550	5,98%
КИРКОВО	45802	45938	46008	23121	23644	523	2,26%
КРУМОВГРАД	45155	45325	45418	18796	19105	309	1,64%
БОБОШЕВО	2470	2444	2425	2978	3039	61	2,05%
ТРЕКЛЯНО	409	400	395	950	1030	80	8,42%
БОЙЧИНОВЦИ	8684	8646	8585	9020	9114	94	1,04%
ГЕОРГИ ДАМЯНОВО	2087	2040	2007	2258	2310	52	2,30%
ЯКИМОВО	4011	3949	3902	4244	4333	89	2,10%
ПОРДИМ	5794	5741	5699	5972	6009	37	0,62%
АЛФАТАР	3090	3095	3080	2862	2884	22	0,77%
ДУЛОВО	38242	38225	38249	30111	30361	250	0,83%
НЕДЕЛИНО	6795	6719	6641	5980	6016	36	0,60%
БОЖУРИЩЕ	6869	6891	7005	8263	8499	236	2,86%
БРАТЯ ДАСКАЛОВИ	6948	6944	6934	8386	8456	70	0,83%
ПАВЕЛ БАНЯ	17224	17209	17213	14237	14438	201	1,41%
ОМУРТАГ	32446	32464	32546	25232	25461	229	0,91
МИНЕРАЛНИ БАНИ	7727	7751	7786	6880	7268	388	5,64
СТАМБОЛОВО	15693	15818	15916	6445	6538	93	1,44%
КАОЛИНОВО	23131	23316	23389	14865	15043	178	1,20%
НИКОЛА КОЗЛЕВО	9134	9174	9161	7117	7210	93	1,31%
ТУНДЖА	21496	21269	21102	22901	22957	56	0,24%

* ПА – постоянен адрес; ** НА – настоящ адрес.

МОНИТОРИНГ НА МЕСТНИ ИЗБОРИ – 2019

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН НА АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“ **ОБЩИНИ НА ПРИЦЕЛ - 2019**

ИЗБОРЕН ТУРИЗЪМ ПРЕЗ 2019 Г.: ОБЩИНИ С ПОВИШЕН РИСК

Като най-високорискови общини, от гледна точка на въздействие върху изборния резултат, са идентифицирани общините Кресна, Трекляно, Джебел, Минерални бани и Грамада. В сравнение с останалите общини, там има непропорционално увеличение в броя на новорегистрираните жители през първата половина на 2019 г. В допълнение, прави съществено впечатление обстоятелството, че въпреки относително непроменливият брой на постоянно живеещите граждани, дялът на новорегистрираните жители е значителен – той варира между 5 до 10% от населението и е достатъчно голям, за да повлияе върху изборните резултати.

Това обстоятелство може да послужи като индикатор за насочване на вниманието към тях и за по-детайлно проучване дали не става въпрос за изборен туризъм чрез пренасочване на избиратели от други населени места

или пък за естествен процес по мобилизиране на избиратели, които са родени в тези населени места.

При оценката на данните следва да бъдат взети предвид и специфични обстоятелства, като например трудова миграция, която е причина за намаляващ брой на жителите по постоянен адрес, но поради силно изградено връзка с родните места, в последните месеци преди изборите да се изразява в по-интензивна промяна в регистрациите по настоящ адрес, за да могат тези граждани да влияят върху развитието на тези градове.

Сравнението между изследването през 2019 г. и изследването от предишните местни избори през 2015 г. показва, че няколко общини присъстват и в двете класации на най-висок дял на новорегистрираните жители по настоящ адрес. Това са Трекляно, Минерални бани, Грамада и Бобошево.

ТОП 10 НА ОБЩИНИТЕ С НОВОРЕГИСТРИРАНИ ЖИТЕЛИ ПО НАСТОЯЩ АДРЕС СРАВНИТЕЛНИ ДАННИ 2019 г. - 2015 г.

Фиг. 3. Общини с най-висок процент новорегистрираните жители

Област	Община - 2019	Нови жители по НАСТОЯЩ АДРЕС като % от населението през януари 2018 г.	Област	Община - 2015
Благоевград	Кресна	9,48%	Кюстендил	Трекляно
Кюстендил	Трекляно	8,42%	Видин	Грамада
Кърджали	Джебел	5,98%	Софийска	Горна Малина
Хасково	Минерални бани	5,64%	Перник	Ковачевци
Видин	Грамада	5,77%	Видин	Макреш
Кърджали	Ардино	3,10 %	Кюстендил	Бобошево
Монтана	Георги Дамяново	2,30%	Хасково	Тополовград
Кърджали	Кирково	2,26%	Враца	Криводол
Монтана	Якимово	2,10%	Хасково	Харманли
Кюстендил	Бобошево	2,05%	Хасково	Минерални бани
Бургас	Приморско	1,47%		

**ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН НА
АСОЦИАЦИЯ „ПРОЗРАЧНОСТ БЕЗ ГРАНИЦИ“
ОБЩИНИ НА ПРИЦЕЛ - 2019**

Резултатите от проверката на данните в ГРАО ни провокираха да потърсим допълнителна информация за причините, които стоят зад тенденцията за „изборен туризъм“. Използването на метода за анализ на съдържанието на медийни публикации доведе до извличането на три примера, които илюстрират трите главни тенденции, онагледяващи изборния туризъм през 2019 г.

КРЕСНА и правото на трети лица да регистрират неограничен брой хора

Най-показателният пример за проблем с изборния туризъм е Кресна. Репортажи на регионални медии (вж. например в „Струма“ от 10 септември 2019 г.) разкриват данни за голям брой новорегистрирани жители по настоящ адрес, чиито заявления са били подадени до 25 април 2019 г. (крайният срок за промяна на адреса, след който важи изискването за 6-месечна уседналост по Изборния кодекс). Оказва се, че жители на Сандански и Струмани са били регистрирани по настоящ адрес в Кресна без тяхното знание и съгласие. Това обстоятелство показва, че въпреки промените в Изборния кодекс и в Закона за гражданската регистрация, които оказаха съдържателен ефект върху изборния туризъм през 2015 г., все още съществуват дефицити в законодателството, позволяващи манипулирането на изборните резултати чрез използването на „мъртви души“ – в случая възможността трети лица да променят адресната регистрация по настоящ адрес на неограничен брой граждани има потенциал да промени крайния изборен резултат.

МИНЕРАЛНИ БАНИ и интересите в туризма

Минерални бани е пример за общини, които са перспективни за развитие на местен туризъм. Поради относително малкия си мащаб, тя не се е превърнала в притегателна точка за мощни бизнес интереси или на регионални бизнес партии, каквито бяха създадени в редица общини по българското Черноморие. Минерални бани е показателен пример за важната роля на местната власт като инструмент за достъп до

допълнителни икономически ресурси и за последващо облагодетелстване на тесен кръг лица.

Общината е туристическа дестинация заради минералната си вода, а туризмът съставлява голям дял от местната икономика. В свой репортаж „БТВ Новините“ разказва, че настоящият кандидат за кмет е бил инспектиран от Фонд „Земеделие“ във връзка с използването на еврофондове за финансирането на хотели, принадлежащи на децата му. Наличието на подобни медийни скандали е знак за проблеми в прозрачността и отчетността на управлението и преплитането на политика и икономика на местно ниво. В контекста на изборния процес, обаче, данните могат да бъдат индикатор за мобилизация на избиратели, която има за цел запазване на монопола върху местните ресурси.

ТРЕКЛЯНО: доколко малките общини са в състояние да поддържат капацитет на местното самоуправление, произлизащ от мащаба на местната общност?

Трекляно е една от най-малките общини в България, но все пак има пълна общинска администрация. Тя се появява за втори път в класацията на общините с най-висок дял на нарастване на жителите преди местни избори. Единствената статия за прираста на населението по настоящ адрес е в „Кмета.бг“ и посочва, че прирастът на населението е 102 човека. Публикацията обяснява този феномен като естествен резултат от задължителната регистрация за социални помощи, както и от липсата на местни жители, които желаят да се кандидатира за общински съветници.

Данните са показателни за това, че някои малки общини нямат собствен капацитет за поддържане на самостоятелни органи на местно самоуправление и по същество са сателит на други съседни населени места. За да запазят своите местни органи те „привнасят“ както избиратели, така и представители в местните органи на самоуправление.